FORSLAG TIL AFGØRELSE FRA GENERALADVOKAT JEAN MISCHO

fremsat den 4. juni 1987 *

Høje Domstol.

1. De præjudicielle spørgsmål, jeg i dag skal tage stilling til, er blevet rejst under to retssager for henholdsvis tribunal du travail de Bruxelles og cour du travail de Mons. Parterne i den ene hovedsag er Giancarlo Laborero og Office de sécurité sociale d'outre-Mer (herefter benævnt »OSSOM«), og i den anden hovedsag Francesca Sabato, som er enke efter Giuseppe Mezzorecchia, ligeledes mod OSSOM. Sidstnævnte har i medfør af artikel 51 i den belgiske Lov af 17. juli 1963 om den Oversøiske Socialsikringsordning afvist at foretage en indeksregulering af den alderspension og efterladtepension som hhv. Laborero og Sabato oppebærer i henhold til loven.

2. Artikel 51 er indeholdt i lovens kapitel VI, der vedrører »Regulering af ydelser efter udviklingen i leveomkostningerne«. Den lyder således:

»Bestemmelserne i dette kapitel gælder ikke for ydelsesberettigede med udenlandsk statsborgerskab, medmindre de pågældende er berettiget i kraft af en forsikret med belgisk statsborgerskab og er bosat i Belgien, eller de er statsborgere i et land, hvormed der er indgået en aftale om gensidighed, der tillægger dem en sådan ret.«

3. Med de forelagte spørgsmål ønsker de to belgiske retter i det væsentlige oplyst, om loven af 17. juli 1963 er omfattet af Rådets forordning nr. 1408/71 af 14. juni 1971 om anvendelse af de sociale sikringsordninger på arbejdstagere, selvstændige erhvervsdrivende og deres familiemedlemmer, der flytter inden for Fællesskabet [1].

4. Subsidiært anmodes Domstolen om at afgøre, hvorvidt lovens artikel 51 er forenelig med forbudet mod forskelsbehandling på grund af nationalitet i Traktatens artikler 7 og 48-51 samt med artikel 3, stk. 1, i forordning nr. 1408/71. I den forbindelse vil jeg gerne straks, i relation til bemærkningen i indlæggene fra OSSOM og den belgiske regering, hvorefter henvisningen til Traktatens artikel 51 er irrelevant, fastslå, at artikel 48, stk. 2, ganske vist forudsætter afskaffelse af enhver i nationaliteten begrundet forskelsbehandling for at sikre arbejdskraftens frie bevægelighed, men at det samme formål genfindes i artikel 51, som for så vidt angår socialsikringen indeholder sit bidrag til den videst mulige gennemførelse af den grundlæggende rettighed, som retten til fri bevægelighed udgør. Således antog Domstolen i dommen af 28. juni 1978 i sag 1/78 (Kenny mod Insurance Officer, Sml. s. 1489), at forbudet i artikel 7 for lønmodtageres vedkommende er gennemført ved artiklerne 48-51 (jfr. præmis 9). Den samme betragtning kommer til udtryk i dommen af 8. april 1976 i sag 112/75 (Sécurité Sociale Nancy mod Hirardin, Sml.

* Oversat fra fransk.

1 — En konsolideret udgave findes i Rådets forordning nr. 2001/83 af 2. juni 1983 (EFT L 230, s. 6).

s. 553) hvori der tales om »det forbud mod enhver forskelsbehandling på grundlag af nationalitet mellem arbejdstagerne fra medlemsstaterne, som er fastlagt ved Traktatens artikler 48-51« (jfr. præmis 9).

5. Ingen af procesdeltagerne bestrider i øvrigt, at et nationalitets- eller gensidighedskrav[2] af den i nævnte artikel 51 omhandlede art principielt er i strid med fællesskabsretten, navnlig med artikel 3, stk. 1, i forordning nr. 1408/71. OSSOM og den belgiske regering gør imidlertid gældende, at de betingelser, som skal være opfyldt efter forordningens artikel 1, litra a), iv), for at kunne betegnes som »arbejdstagere«, ikke foreligger i nogen af hovedsagerne, dels fordi hverken Laborero eller Sabato på tidspunktet for deres pensionsbegæring, henholdsvis begæring om ændring af pension, havde lønnet beskæftigelse eller udøvede selvstændig erhvervsvirksomhed længere, dels fordi den i sagen omhandlede ordning ikke er et led i det almindelige socialsikringssystem i Belgien på grund af den særlige måde, den er indrettet på. Endelig anfører de, at loven fra 1963 ikke falder ind under forordning nr. 1408's territoriale anvendelsesområde, fordi loven udelukkende vedrører forsikringsperioder tilbagelagt uden for Fællesskabets område.

6. Hovedproblemet for de to belgiske domstole er altså, hvorledes forordning nr. 1408's *personelle anvendelsesområde* skal afgrænses.

7. Herom indeholder forordningens artikel 2 følgende definition:

»Denne forordning finder anvendelse på arbejdstagere og selvstændige erhvervsdrivende, som er eller har været omfattet af lovgivningen i en eller flere medlemsstater... samt på deres familiemedlemmer og efterladte.«

8. Spørgsmålet er således, dels om Laborero og Sabato hver for sig kan anses for at være »arbejdstager« eller »selvstændig erhvervsdrivende« (henholdsvis ydelsesberettiget i kraft af en »arbejdstager«) dels om den belgiske lov falder ind under forordningens begreb »lovgivning«, selv om loven kun vedrører erhverv udøvet uden for Fællesskabets område.

9. Begrebet »arbejdstager« (og »selvstændig erhvervsdrivende«) og begrebet »lovgivning« er defineret i EØF-forordningens artikel 1, henholdsvis litra a) og j).

A — Begrebet »arbejdstager«

10. I EØF-forordningens artikel 1, litra a), er begrebet »arbejdstager« hovedsagelig defineret ud fra et enkelt kriterium, nemlig de pågældendes tilslutning til en af flere forskellige typer socialsikringsordninger. Som fastslået af Domstolen i dommen af 19. marts 1964 i sag 75/63 Unger[3] (der vedrørte Rådets forordning nr. 3) indebærer denne definition, at »begrebet arbejdstager... omfatter alle, der i denne egenskab og uanset under hvilken benævnelse er omfattet af de forskellige nationale socialsikringsordninger.

11. I den forbindelse skal jeg først bemærke, at bestemmelsen i artikel 1, litra a), punkt ii), andet led, som tribunal du travail de Bruxelles ligeledes har nævnt i forelæg-

2 — Jfr. herved dom af 22. juni 1972 i sag 1/72, Frilli mod den belgiske stat (Sml. 1972, s. 109) og dom af 25. oktober 1979 i sag 159/78, Kommissionen mod Italien (Sml. s. 3247).

3 — Jfr. sag 75/63 (Sml. 1954-1964, s. 471, se navnlig s. 475).

gelsesdommen, ikke kan anvendes, da der ikke i sagen foreligger en ordning for samtlige indbyggere eller for hele den erhvervsmæssigt beskæftigede del af befolkningen, og da bilag I, som bestemmelsen henviser til, udelukkende indeholder bemærkningen »intet« under det afsnit i bilaget, som vedrører Belgien. Sagen drejer sig nemlig om en *frivillig* forsikringsordning, hvorfor den i sagen relevante bestemmelse må søges i artikel 1, litra a), punkt iv. En arbejdstager i sidstnævnte bestemmelses forstand er ifølge forordning nr. 1408/71's indhold, en person, som »inden for rammerne af en social sikringsordning oprettet for arbejdstagere, for selvstændige erhvervsdrivende, for samtlige indbyggere eller for visse kategorier af indbyggere i en medlemsstat er frivilligt forsikret mod en eller flere risici svarende til de sikringsgrene, på hvilke denne forordning finder anvendelse,

— når den pågældende udøver lønnet virksomhed eller selvstændig virksomhed,

eller

— når den pågældende tidligere har været tvungent forsikret mod samme risici inden for rammerne af en ordning for arbejdstagere eller selvstændige erhvervsdrivende i den samme medlemsstat«.

12. For det andet skal jeg bemærke, at det ikke bestrides — og heller ikke kan bestrides — at den pension, efterladtepension eller andre ydelser, som de to sagsøgere i hovedsagerne oppebærer, falder ind under forordningens begreb: »sikringsgrene, på hvilke denne forordning finder anvendelse«. Disse sikringsgrene er opregnet i forordningens artikel 4, stk. 1, som bl. a. omfatter de her i sagen omhandlede ydelser, nemlig ydelser ved alderdom og ydelser til efterladte.

13. I modsætning til det af OSSOM og den belgiske regering hævdede, er det endelig ganske utvivlsomt, at såvel sagsøgeren Laborero som sagsøgeren Sabato — denne sidste i sin egenskab af ydelsesberettiget i kraft af Giuseppe Mezzorecchia — opfylder betingelsen efter artikel 1, litra a), punkt iv, første led, om at den pågældende »person« skal være »forsikret«. Da enhver ydelse ved alderdom eller til efterladte pr. definition først udbetales fra det tidspunkt, hvor den arbejdstager, som har været tilsluttet den pågældende socialsikringsordning, fratræder sin beskæftigelse, må det opfattes som en temerær indsigele, at de pågældende ikke på nuværende tidspunkt udøver nogen lønnet beskæftigelse eller selvstændig virksomhed. Som nævnt ovenfor gælder forordningen for arbejdstagere, som *er* eller *har været* omfattet af en lovgivning om social sikring, samt disses *efterladte*, jfr. artikel 2, stk. 1. Når der i artikel 1, litra a), punkt iv, første led, anvendes nutid, tænkes der naturligvis på det tidspunkt, hvor arbejdstageren har været forsikret i henhold til en socialsikringsordning. I det foreliggende tilfælde udøvede såvel Laborero som Francesco Sabato's afdøde mand, Mezzorecchia, lønnet beskæftigelse på det tidspunkt, da de var frivilligt forsikret i henhold til ordningen efter loven fra 1963 og på det tidspunkt, da forsikringsbegivenheden indtraf.

14. Laborero opfylder tillige betingelsen i artikel 1, litra a), punkt iv, andet led, 2. tankestreg. Han har nemlig »tidligere... været tvungent forsikret mod samme risiko« i henhold til den belgiske Lov af 16. juni 1960 om den belgiske stats tilsyn med og garanti for de institutioner, der administrerer socialsikringsordningen for ansatte i fhv. Belgisk Congo og Rwanda-Urundi og om den belgiske stats garanti for de socialsikringsydelser, der tilkommer disse ansatte. Denne lov skulle sikre den socialsikring, der gjaldt i de tidligere belgiske kolonier, og som var indført ved de i kolonierne udstedte dekreter, der senere blev ophævet efter territoriernes uafhængighed. I dommene af 31. marts

1977 og 11. juli 1980 hhv. i sagerne 86/76 (Bozzone mod OSSOM, Sml. s. 687) og 150/79 (Kommissionen mod Belgien, Sml. s. 2621) anerkendte Domstolen, at disse bestemmelser som helhed havde karakter af »lovgivning« i forordning nr. 1408/71's forstand, og statuerede på grundlag heraf, at forordning nr. 1408/71 også finder anvendelse på arbejdstagere, som har været omfattet af nævnte forsikringsordning.

15. OSSOM har i sit skriftlige indlæg i sag 82/86 (se indlæggets punkt 25) gjort gældende, at Laborero ikke opfylder denne betingelse, henset til, at han ikke blev omfattet af ordningen i henhold til loven fra 1963, »ikke fordi han tidligere var forsikret efter ordningen i kolonierne, men fordi han besluttede at indbetale bidrag til den nye ordning«. Dette argument kan ikke godtages. For det første forudsætter tilslutningen til enhver form for frivillig forsikring nemlig pr. definition en beslutning fra den pågældendes side. Hertil kommer, at bestemmelsen i forordningens artikel 1, litra a), punkt iv, nok historisk set blev indført på foranledning af ovennævnte dom i Unger-sagen — hvorved begrebet »arbejdstager eller dermed ligestillet person»blev udvidet til at omfatte »arbejdstagere, [der] har fået rettigheder i henhold til en frivillig forsikring efter national ret, som reguleres af lignende principper som den obligatoriske forsikring« (Sml. 1954-1964, s. 476) — men denne bestemmelse kan slet ikke antages at indeholde krav om, at forsikringen skal være reguleret af sådanne lignende principper.

16. Jeg er da af den opfattelse — som jeg synes at dele med den belgiske regering — at der er tale om en en »frivillig fortsat forsikring«, jfr. punkt i) og ii), såfremt arbejdstageren blot forlænger sin frivillige tilslutning til den samme ordning, som han tidligere har været tvungent forsikret efter.

17. Endelig opfylder såvel Laborero som Mezzorecchia betingelsen om, at de har været forsikret »inden for rammerne af en social sikringsordning oprettet for arbejdstagere [eller] selvstændige erhvervsdrivende... i en medlemsstat«.

18. I forbindelse med anvendelsen af artikel 1, litra a), dvs. definitionen af begrebet »arbejdstager«, understreger dette forhold som tidligere anført blot, at »det er tilknytningen til en bestemt social sikringsordning, der er afgørende for, om en EF-borger omfattes af forordning nr. 1408/71, og ikke, hvorledes den pågældende beskæftigelse betegnes i national ret.« [4].

19. I øvrigt fremgår det direkte af artikel 4, stk. 2, at forordning nr. 1408/71 »finder anvendelse på alle almindelige og *særlige* sikringsordninger med eller uden bidragspligt...«.

20. Følgelig kan artikel 1, litra a), punkt iv, ikke fortolkes således, at den pågældende skal være forsikret efter en almindelig sikringsordning i en af medlemsstaterne for at kunne betegnes som arbejdstager, eller — såfremt der er tale om en særlig sikringsordning — at denne ordning er knyttet til, eller integreret, i en af medlemsstaternes almindelige sikringsordninger.

21. Den ordning, som blev indført ved 1963-loven, mister heller ikke sin karakter af en »social sikringsordning«, blot fordi personer, der er tilsluttet den oversøiske socialsikringsordning, ifølge artikel 13 i den belgiske lov fra 1963 ikke omfattes af »lovgivningen om social sikring af arbejdstagere« (dvs. det almindelige socialsikringssystem i Belgien).

22. Tværtimod bekræfter denne regel blot, at de i 1963-loven indeholdte regler, skønt

4 — Jfr. generaladvokat Darmon's forslag til afgørelse af 23. april 1986 i sag 300/84, Van Roosmalen mod Bestuur van de Bedrijfsvereniging voor de Gezondheid, Sml. s. 3107.

uafhængige og forskellige fra reglerne i det almindelige socialsikringssystem for arbejdstagere i Belgien, i sig selv udgør en så komplet helhed, at de tilsammen danner en selvstændig og uafhængig ordning.

23. Der findes i øvrigt flere specielle sikringsordninger blandt de lovgivninger og ordninger, som den belgiske regering har nævnt i sine erklæringer i henhold til artikel 5 i forordning (EØF) nr. 1408/71. Den oversøiske socialsikringsordning er ikke nævnt blandt disse, hvilket dog ikke i sig selv er ensbetydende med, at den falder uden for forordningens anvendelsesområde [5]. Også efter den belgiske regerings egen opfattelse må en særordning altså principielt kunne falde ind under forordning nr. 1408/71.

24. Som følge af de anførte betragtninger må Laborero og Sabato altså anses for henholdsvis »arbejdstager« og »efterladt« efter en »arbejdstager« i forordning nr. 1408/71's forstand.

25. Tilbage bliver at undersøge, om den belgiske lov fra 1963 har karakter af »lovgivning« i forordningens forstand.

B — Begrebet »lovgivning«

26. Ved begrebet »lovgivning« forstås ifølge artikel 1, litra j), i forordning (EØF) nr. 1408/71: »i forhold til enhver medlemsstat bestående og fremtidige love, administrative forskrifter, vedtægtsmæssige bestemmelser og alle andre gennemførelsesregler vedrørende de i artikel 4, stk. 1 og 2, nævnte sociale sikringsgrene eller sikringsordninger«.

27. Ifølge Domstolens dom i Bozzone-sagen omfatter »denne meget vide definition alle typer af medlemsstaternes ved lov, administrativt eller vedtægtsmæssigt fastsatte foranstaltninger og skal fortolkes således, at den omfatter samtlige nationale foranstaltninger på det her omhandlede sagsområde« (jfr. dommens præmis 10, Sml. 1977, s. 696). I den pågældende sag fandt Domstolen det således tilstrækkeligt — for at anerkende, at bestemmelserne som helhed i den belgiske lov fra 1960 havde karakter af »lovgivning« — at loven ikke blot garanterede de ydelser, der kunne oppebæres efter ordningen i kolonierne, men at loven i kraft af senere ændringer tillige havde udfyldt ordningen ved at indføre en række supplerende ydelser og navnlig ved at tilpasse ydelserne efter udviklingen i leveomkostningerne efter de i Belgien gældende regler.

28. Den belgiske lov fra 1963 i sin form efter talrige ændringer, sammenholdt med de kongelige bekendtgørelser, der er truffet til dens gennemførelse, falder således klart ind under definitionen af begrebet »lovgivning«. Ved lovens kapitel 1 oprettes den belgiske institution for socialsikringen i oversøiske områder, Office de sécurité sociale d'outremer, og kapitlet indeholder nærmere regler om dennes opgaver og forvaltning. Kapitel II definerer lovens anvendelsesområde og fastsætter bidragenes størrelse. De efterfølgende kapitler fastsætter særlige regler om de forskellige forsikringstyper, som er omfattet af ordningen, nemlig alderdoms-, efterladte-, dagpenge-, invalide- samt sygeforsikring. Kapitel VI indeholder bestemmelser om ydelsernes justering efter udviklingen i leveomkostningerne, og kapitel VII omhandler de supplerende forsikringer. De sidste to kapitler indeholder særlige overgangs- og afsluttende bestemmelser.

29. De nævnte regler udgør tilsammen et nationalt lovgivningskompleks, hvorved der oprettes en frivillig socialsikringsordning,

5 — Jfr. dom af 29. november 1977 i sag 35/77, Beerens mod Rijksdienst voor Arbeidsvoorziening, Sml. s. 2249. Jfr. endvidere dom af 27. januar 1981 i sag 70/80, Vigier mod Bundesversicherungsanstalt für Angestellte, Sml. s. 229.

som finder anvendelse på personer, der har udøvet erhverv i andre lande end Fællesskabets medlemsstater.

30. Spørgsmålet er altså, om dette lovgivningskompleks falder uden for forordning (EØF) nr. 1408/71's anvendelsesområde, fordi det udelukkende vedrører beskæftigelse udøvet uden for Fællesskabets område.

31. Henset til en nyere EF-dom finder jeg svaret utvivlsomt.

32. I dommen af 23. oktober 1986 i sag 300/84 (Van Roosmalen mod Bestuur van de Bedrijfsvereniging voor de Gezondheid, Sml. s. 3116) statuerede Domstolen nemlig, at »nationale lovbestemmelser om social sikring, som også omfatter personer, der *helt eller delvis* udøver eller har udøvet beskæftigelse uden for Fælleskabet, skal anses for 'lovgivning', jfr. artikel 2 i forordning nr. 1408/71« .

33. Domstolen begrundede dette på følgende måde: [»Det] *væsentligste kriterium* ved fastlæggelsen af rækkevidden af dette begreb [er] ikke det sted, hvor den erhvervsmæssige beskæftigelse har været udøvet, men derimod *arbejdstagerens tilknytning* til en medlemsstats socialsikringsordning, i henhold til hvilken han har tilbagelagt forsikringsperioder, uanset det sted, hvor han har udøvet eller udøver sin erhvervsmæssige beskæftigelse« (præmis 29).

34. Denne begrundelse er i fuld overensstemmelse med Domstolens hidtidige praksis, hvorefter det er dem forsikredes tilknytning til en socialsikringsordning i en af medlemsstaterne, som er det afgørende kriterium for, om forordning nr. 1408/71 kan anvendes.

35. Allerede i ovennævnte dom af 11. juli 1980 i sagen Kommissionen mod Belgien, (Sml. s. 2629) som vedrørte loven af 16. juli 1960, understregede Domstolen det institutionelle aspekt ved denne tilknytningsfaktor, idet den fremhævede, at der var tale om »en ved belgisk lov indført ordning, som under den belgiske stats kontrol forvaltes af et offentligt belgisk organ, og som generelt set ikke udfolder sine nuværende virkninger i de tidligere belgiske kolonier, men først og fremmest i det belgiske moderland« . Samtlige disse betingelser er også opfyldt i de foreliggende sager.

36. Selv om dommen drejede sig om en ordning for beskæftigelse i lande, hvormed Belgien på det pågældende tidspunkt opretholdt særlige forbindelser, er den formuleret i så generelle vendinger, at den også kan anvendes på en ordning for beskæftigelse, som udelukkende er udøvet »i et fuldstændig uafhængigt land« (jfr. det forelagte spørgsmål fra cour du travail de Mons). Det hedder nemlig videre i dommen, at selve den omstændighed, »at alle ydelser har deres oprindelse i forsikringsperioder, der er tilbagelagt inden 1. juli 1960 *uden for Fællesskabets område*, ikke [kan] medføre, at fællesskabsforordningerne vedrørende socialsikring ikke finder anvendelse« (jfr. samme dom, s. 2629-30).

37. De domme i sagerne 16/72 af 16. november 1972[6] og 75/76 af 10. marts 1977[7], hvortil OSSOM og den belgiske regering har henvist, er på ingen måde i modstrid med det anførte. Tværtimod. Begrundelsen for, at der ifølge Rådets forordning nr. 3

6 — Sag 16/72 Ortskrankenkasse Hamburg mod Landesversicherungsanstalt Schleswig-Holstein, Sml. 1972. s. 285.

7 — Sag 755/76 Kaucic mod Institut national d'assurances maladie-invalidité, Sml. 1977, s. 495.

ikke i dissse sager skulle tages hensyn til de forsikringsperioder, der var tilbagelagt i et tredjeland, var nemlig, at de pågældende ydelser ikke var erhvervet i henhold til lovgivningen i en medlemsstat, men i henhold til en konvention, der var indgået mellem en medlemsstat og et tredjeland, hhv. en lovgivning i en stat, der ikke er medlemsstat.

38. Sagerne vedrørte i øvrigt ikke, som hævdet af OSSOM — og i et vist omfang af den belgiske regering — »arbejdsperioder« eller »ydelser, som er udredt« på en tredjestats område, men Domstolen lagde derimod vægt på »perioder, som er tilbagelagt« i henhold til en lovgivning om »sociale sikringsydelser, der er erhvervet« i henhold til en sådan lovgivning. Domstolen vogtede sig for at udvide EF's retsforskrifter til også at gælde forsikringsperioder, som er tilbagelagt i henhold *et tredjelands socialsikring*. I det foreliggende tilfælde er der imidlertid tale om at sikre statsborgere fra Fællesskabets medlemsstater, at EF's retsforskrifter også kan anvendes på dem, når de har været eller er omfattet af *en medlemsstats socialsikring*, uanset hvor de forsikringsperioder, der er dækket af ordningen, er tilbagelagt.

39. Der er altså ikke tale om at pålægge en medlemsstat at medregne arbejdsperioder, som udelukkende er tilbagelagt uden for Fællesskabets område og for regning af virksomheder, der er etableret uden for EF (se hertil s. 34 i OSSOM's indlæg i sag 82/86). Derimod skal det sikres, at en medlemsstat, som har indført en socialsikring for personer med en sådan beskæftigelse uden for EF, og som giver statsborgere fra de andre medlemsstater adgang hertil, anvender ordningen på samme måde over for statsborgerne i de øvrige medlemsstater som over for sine egne statsborgere.

40. Også i andre af de domme, som den belgiske regering og OSSOM har henvist til, og som mere generelt vedrører princippet om arbejdstageres frie bevægelighed, har Domstolen taget afstand fra at betragte beskæftigelsesstedet som det eneste kriterium for fællesskabsrettens anvendelse.

41. I dommen af 12. juli 1984 i sag 237/83 (Prodest mod Caisse primaire d'assurance maladie de Paris, Sml. s. 3153) fastslog Domstolen således, at »fællesskabsbestemmelserne om arbejdskraftens frie bevægelighed inden for Fællesskabet... skal fortolkes således, at forbudet mod forskelsbehandling også finder anvendelse i det tilfælde og i det tidsrum, hvor en arbejdstager, der er statsborger i en medlemsstat og ansat som lønmodtager i en virksomhed i en anden medlemsstat, midlertidigt udøver virksomhed uden for Fællesskabet for den pågældende fællesskabsvirksomheds regning. Det følger heraf, at ved anvendelsen af den medlemsstats lovgivning, hvori virksomheden er hjemmehørende, vedrørende bevarelse af rettigheder i henhold til den almindelige sociale sikringsordning i denne stat under arbejdstagerens midlertidige udsendelse til et tredjeland, er enhver bestemmelse, der diskriminerer over for statsborgere fra andre medlemsstater, uden virkning«.

42. Ved denne afgørelse anvendte Domstolen samme princip som i dommen af 12. december 1974 i sag 36/74 (Walrave mod Union cycliste internationale, Sml. s. 1405). Spørgsmålet var dengang, om det havde nogen betydning, at den pågældende virksom-

hed fandt sted inden eller uden for Fællesskabets område. Domstolen udtalte, at »Da forbudet mod forskelsbehandling er ufravigeligt, gælder det for bedømmelsen af ethvert retsforhold, for så vidt dette, enten på grund af stedet for dets stiftelse eller på grund af stedet for dets virkninger, kan stedfæstes til Fællesskabets territorium« (dommens præmis 28).

43. Jeg finder det heller ikke korrekt at anse Prodest-dommen for en begrænsning af princippet i Walrave-dommen, hvilket OSSOM antager i sit skriftlige indlæg i 82/86 under punkt 21. Det fremgår nemlig klart af dommens præmisser 6 (andet punktum) og 7, at Domstolen blot har anvendt princippet i Walrave-dommen på — som det hedder i dommen — »et tilfælde som det foreliggende«. Der er ligeledes intet grundlag for at antage, at Domstolen ville have anset den retlige forbindelse til Fællesskabets område for utilstrækkelig, selv om der havde været tale om *varig* og *udelukkende* beskæftigelse uden for EF's område, når de øvrige betingelser med hensyn til tilknytningen var opfyldt (ansættelse i en virksomhed i en medlemsstat og tilknytning til medlemsstats socialsikring. Der er heller ikke grundlag for den antagelse, at Domstolen hvad angår socialsikring snarere ville have lagt vægt på *arbejds*forholdet end på den omstændighed, at den pågældende var forsikret i henhold til en *socialsikrings*ordning i en af medlemsstaterne.

44. Hvad der i Walrave-og Prodest-dommene havde gyldighed for EØF-Traktatens artikler 7, 48 og 59 samt Rådets forordning nr. 1612/68 af 15. oktober 1968 om arbejdskraftens frie bevægelighed inden for Fællesskabet (EFT 1968 II, s. 467), må også have gyldighed for forordning nr. 1408/71, herunder artikel 3, stk. 1, dvs. den bestemmelse, hvorved det principielle ligebehandlingskrav gennemføres for socialsikringen af vandrende arbejdstagere [8].

45. Spørgsmålene fra de to belgiske retter må følgelig besvares bekræftende. Den belgiske Lov af 17. juli 1963 om den Oversøiske Socialsikringsordning bør antages at falde inden for anvendelsesområdet for forordning (EØF) nr. 1408/71, herunder artikel 3, stk. 1, som indeholder et forbud mod enhver form for forskelsbehandling begrundet i nationalitet.

46. I den forbindelse vil jeg endelig gerne præcisere, at den omstændighed, at artikel 3, stk. 1, i forordning (EØF) nr. 1408/71 — ligesom det er tilfældet med EØF-Traktatens artikler 48-51 — blot er et konkret udtryk for diskriminationsforbudet i EØF-Traktatens artikel 7 på området for arbejdskraftens frie bevægelighed, navnlig vandrende arbejdstageres socialsikring, gør det fuldstændig overflødigt at drøfte den kunstige problematik, som OSSOM har rejst i sit skriftlige indlæg i sag 82/86 under punkt 12-15.

47. Der kan således ikke udledes noget som helst holdbart argument af den omstændighed, at artikel 7 gælder »med forbehold af dennes (dvs. EØF-Traktatens) særlige bestemmelser«. Domstolen har anerkendt, at artikel 7, således som den er gennemført ved EØF-Traktatens artikel 48 og ved artikel 3, stk. 1, i forordning (EØF) nr. 1408/71, netop er umiddelbart anvendelig inden for forordningens anvendelsesområde [9], hvorfor det er artikel 7, som forby-

8 — Jfr. dom af 28. juni 1978 i sag 1/78, Kenny mod Insurance Officer (Sml. s. 1489, præmisserne 9 til 11).

9 — Jfr. fodnote 8, dommens præmis 12.

der, at der i nogen af medlemsstaternes retsordener anvendes en national retsforskrift, som falder ind under forordning nr. 1408's anvendelsesområde, når den, i lighed med artikel 51 i den belgiske lov fra 1963, foreskriver forskellig behandling af de personer, der oppebærer socialsikringsydelser, afhængig af disses nationalitet.

48. På grundlag af foranstående betragtninger skal jeg herefter foreslå Domstolen at besvare de spørgsmål, som er forelagt af tribunal du travail de Bruxelles og cour du travail de Mons, på følgende måde:

»1) Forordning (EØF) nr. 1408/71, navnlig artikel 2, stk. 1, skal fortolkes således, at den finder anvendelse på statsborgere i Fællesskabets medlemsstater, som er eller har været tilsluttet den frivillige forsikring, som blev indført ved den belgiske Lov af 17. juli 1963 om den Oversøiske Socialsikringsordning, i kraft af, at de har udøvet eller udøver lønnet beskæftigelse eller selvstændig virksomhed.

2) EØF-Traktatens artikel 7, som gennemført ved EØF-Traktatens artikler 48-51 og ved artikel 3, stk. 1, i forordning (EØF) nr. 1408/71, indeholder et forbud for medlemsstaterne mod at indføre betingelser om nationalitet og gensidighed og derved udelukke statsborgere fra Fællesskabets øvrige medlemsstater, som er omfattet af forordningens anvendelsesområde, fra at få indeksreguleret de socialsikringsydelser, som de har krav på.«